

FORUM ANSVAR

Nordisk dialog och forskningsanalys

Göteborg
12 november 2013

FORUM ANSVAR är en tankesmedja i samverkan mellan nordiska nykterhetsorganisationer, kyrkosamfund och samarbetsaktörer.

Forum Ansvar är initierad av Stiftelsen Ansvar för Framtiden.

FOKUS PÅ FRAMTIDEN

En rapport från tankesmedjan Forum Ansvar vid organisationernas första mötesplats 2013

Den 12 november 2013 samlades representanter för Stiftelsen Ansvar för Framtidens huvudmän till ett endagsseminarium i Folkets Hus Göteborg. Seminariet blev den första mötesplatsen inom den nya verksamheten Forum Ansvar.

I den här dokumentationen har organisationernas slutsatser sammanfattats för att användas som stomme i det fortsatta arbetet med utformningen av Forum Ansvar. Arbetet under dagen utfördes i form av en workshop där organisationernas delegater i grupper arbetade igenom ett antal frågor. De tog också del av en föreläsning.

Syftet med denna första mötesplats var att aktivt lyssna in huvudmännens och samarbetsaktörens åsikter kring hur Forum Ansvar bör utformas och tillsammans ta vara på

möjligheterna som nu öppnar sig. Det blev en mycket bra dag som ytterligare förstärkte vikten av att tankesmedjan Forum Ansvar bildas som svar på mycket reella behov hos organisationerna.

Forum Ansvar är tänkt att bli en tankesmedja för dess huvudmän och samarbetsaktörer med fokus på nordisk dialog och forskningsanalys. Det är ett nätverk av människor med samlad erfarenhet från 130 års folkrörelsearbete och tar också till vara på arvet efter försäkringsbolaget Ansvar som en nordisk mötesplats i gränsöverskridande samverkan.

Forum Ansvars verksamhet kommer att bedrivas i projektform under tre år med start 1 jan 2014. Faller utvärderingen därefter väl ut, kan detta bli en permanent del i SAFF:s verksamhet.

Inledning av dagen

KG Gottberg, verksamhetsansvarig SAFF, inledde dagen med att hälsa välkommen. Han tackade delegaterna för att de tagit sig dit i regn och rusk. Deras närvaro uttrycker både engagemang och vilja.

“Det här är en stor dag eftersom det är Forum Ansvars första mötesplats och en startpunkt där vi alla tar aktiv del och ägarskap i arbetet med att utforma tankesmedjans verksamhet.”

Om vår framtid

Nils-Erik Söderqvist, ordförande SAFF, fortsatte med att berätta om visionen med Forum Ansvar.

“Nordisk folkbildning som företeelse har funnits i mer än 100 år och är unik i världen som verktyg. Verksamheten i våra nordiska folk- rörelser har gett människor mål och mening men också helhet och sammanhang.

Framgångsfaktorerna är tre pelare som är lika moderna idag:

- *Folkrörelsernas och folkbildningens verksamhet*
- *Att vara många tillsammans*
- *En tro att vi kan förändra världen*

En annan grundstomme i vår historia är viljan som verktyg för att nå målet. 80 procent

består av att bestämma sig för det vi vill och 20 procent består av folkbildning, att lära sig hur vi förändrar något.

Nu har SAFF med alla sina huvudmän uttryckt viljan att bygga på historien och rikta blicken framåt. Idag är vi här för att framför allt lyssna till dina och din organisations erfarenheter, tankar och förslag för Forum Ansvar.”

Medverkande

Stort tack för att ni tog er tid att vara med och för alla goda tankar ni bidrog med!

Cecilie Widnes, Actis
Stig Erik Sørheim, Actis
Annika R Bergman, Blå Bandet
Niclas Lidström, Blå Bandet
Sten Magne Berglund, Blå Kors
Frank Åkerman, Hela Människan
Kjell-Ove Oscarsson, IOGT-NTO
Per Leimar, IOGT-NTO
Terje Tørring, MA
Ole Veimodet, MA
Maria Bergström, MHF
Lars Olov Sjöström, MHF

Marianne Andreas, Sv. Frikyrkosamråd
Anders Castberger, SLAN
Nils-Erik Söderqvist, SAFF (ordförande)
Johan Damgaard Jensen, SAFF (Alkohol & Samfund)
Arne Winerdal, SAFF (MHF)
Anders Bengtsson, SAFF (Sv. Frikyrkosamråd)
Johan KG Gottberg, SAFF verksamhetsansvarig
Helena Gottberg, konferensprojektledare

ARBETSGRUPPERNAS RESONEMANG

Sammanfattning

Frågan om organisationernas behov

Organisationernas delegater kom i sina analyser fram till fem gemensamma behovsombåden:

1. Forskning om helnykterhet som livsstil
2. Mötessplatser och nätverk
3. Forskningsammansättning, tvärvetenskaplig forskning och evidens
4. Hitta nya målområden
5. Kunskapsspridning, utbildning och kompetensutveckling

1. Forskning om helnykterhet som livsstil

Frågeställningar:

- Vad ligger bakom förändrade attityder?
- Finns det skillnader mellan de nordiska länderna?
- Hur kan nykterhetsfrågan aktualiseras och kommuniceras på ett relevant sätt för vår nutid?

Resonemang:

Inom till exempel kyrkosamfunden har vi observerat ett skifte från solidarisk helnykterhet till individuellt ställningstagande. Från att det var en självklarhet att vara helnykter inom frikyrkan för 40 år sedan är det idag allt fler som dricker till exempel vin. Det vore intressant och viktigt att ta reda på hur den observationen stämmer med de allmänna livstilsförskjutningar som kan observeras under de senaste 40 åren. Frågan är viktig för både organisationer och församlingar som vill skapa en välkomnande miljö för människor med alla slags bakgrund - även för missbrukare och nyktra alkoholister.

Befintlig forskning att utgå ifrån:

“Nykterhet i rörelse: nykterhetens och nykterhetsrörelsens utveckling efter 1970” (2008)

2. Mötesplatser och nätverk

Frågeställningar:

- Hur stärker organisationerna sin plats som inflytelserik samhällspåverkare?
- Hur arbetar vi tillsammans mot samma mål?
- Vad kan vi lära av varandra?
- Vilken ny kunskap behöver vi och hur ska vi använda den?

Resonemang:

Försäkringsbolaget Ansvar var på sin tid en viktig mötesplats som samlade nykterhetsrörelsernas ledare och nyckelpersoner. Det har saknats sedan dess. Det finns behov av att träffas för att få kunskapsutbyte och synergieffekter mellan organisationer. För att se att vi är många som vill påverka samhället i samma riktning.

Vi behöver också möta andra som vi har något gemensamt med. Till exempel skulle kontakter och samreflektioner med muslimska grupper kunna vara fruktbara med tanke på deras avståndstagande från alkohol. I Danmark finns också såväl ideella som halvstatliga och offentliga organisationer som verkar inom samma område med fokus på livsstilsförändringar.

Sveriges Frikyrkosamråd förde också fram behovet av att kyrkorna börjar prata med varandra om nykterhetsfrågorna. Man vill

därför koppla ihop nordens kyrkosamfund i ett nätverk inom ramen för Forum Ansvar.

3. Forsknings-sammanställning, tvärvetenskaplig forskning och evidens

Frågeställningar:

- Vilka bakomliggande orsaker finns till de statistiska förändringar alkoholforskningen observerar?
- Hur använder vi forskningsresultaten för att påverka människors liv?

Resonemang:

Alkoholforskning är bra på att följa konsumtionsstatistik etc, men vi behöver också veta mer om bakomliggande orsaker. Vi behöver därför mer tvärvetenskaplig forskning och oväntade möten mellan olika forskardiscipliner. Resultaten från sådan forskning behövs i vårt opinionsbildande arbete.

Det finns också ett behov av att den verksamhet som vi genomför blir dokumenterad, sammanställd och kommunicerad på

ett professionellt sätt. Detta för att arbetet som utförs ska få uppmärksamhet och respekt från samhället. Vi måste tydligt visa på den samhällsnytta som åstadkoms för att upplevas som relevanta och inflytelserika.

4. Hitta nya målområden

Frågeställningar:

- Vilka nya åtgärdsområden kan komma i fråga?
- Hur kan vi nå nya målgrupper på ett, för dem, relevant sätt?

Resonemang:

MHF - ingen ska dö av rattfylleri i Sverige samt norska MA - rusfri trafik och livsstil arbetar med åtgärder som främjar nykterheten i trafiken. Detta är ett exempel på ett specificerat åtgärdsområde där argumenten för nykterhet som livsstil kommer ur ett säkerhetstänkande i första hand. Ett annat liknande exempel kan vara barn- och tonårsföräldrar som väljer helnykterhet för barnens skull - för att kunna finnas till hands för dem, opåverkade, när barnen behöver dem.

Finns det fler områden där nykterheten är relevant för nutidsmänniskan och som vi kan kommunicera och arbeta med?

5. Kunskapsspridning, utbildning och kompetensutveckling

Frågeställningar:

- Vilken forskning finns som är relevant för oss?
- Hur kan vi göra den tillgänglig för våra medlemmar och förtroendevalda för att stärka våra organisationer?

Resonemang:

Den kunskap och information som kommer ut från Forum Ansvar behöver användas för kompetensutveckling för våra organisationers anställda och ideellt arbetande medlemmar.

Vi behöver fler resurser för att mer effektivt sprida kunskap och information in i våra organisationer. Resurser som till exempel personella, administrativa, kunskapsmässiga och ekonomiska. Vi behöver skapa en modell för hur kunskap kan spridas på bästa sätt för att tas emot och göra nytta.

Organisationernas medverkan i Forum Ansvar

Resonemang kring att ta aktiv del i tankemedjan samt vilka resurser hos våra organisationer som kan användas till Forum Ansvar.

A. Nätverk

Våra egna nätverk och kanaler är en viktig resurs som kan komma Forum Ansvar till del.

Exempel som nämndes av delegaterna:

SLAN har som paraplyorganisation ett omfattande nätverk. Alkohol & Samfund har just startat upp en ny "expertorganisation" med bra kompetens i bland annat medicinska frågor.

B. Lobbying

Våra egna resurser och erfarenheter för påverkansarbete gentemot politiker och andra makthavare kan tas till vara inom Forum Ansvar.

C. Nyttänkande och analys

Den samlade erfarenheten, klarsyntheten och olika perspektiv som vi har i våra organi-

sationer ger en god start för nytänkande och analys av nuläget. Tillsammans kan vi driva fram innovation.

Forum Ansvar kan också innebära ett nytt sätt att se på projekt och projektgenomförande.

Exempel som nämndes av delegaterna:

MHF har börjat fundera på hur de med hjälp av tänkandet kring Forum Ansvar kan skapa bättre resultat och nya kombinationer som inte uppnås genom ett vanligt, linjärt drivet projekt.

D. Lokaler

I våra organisationer finns kontor, konferenslokaler, folkhögskolor mm som kan erbjudas Forum Ansvar vid behov.

Exempel som nämndes:

Blå Bandet har konferenslokalen Princess Hall i Stockholm samt Hellidens folkhögskola i Tidaholm.

Diskussion: **Forskningsanalys och kunskapsutveckling i ett nordiskt perspektiv**

Frågeställningar:

- Vad är det för forskning som redan finns och som görs just nu?
- Vem utför forskningen?
- Vilken forskning saknas?
- Vet vi vad det är vi redan vet?

Resonemang:

Det finns en finsk hälsoundersökning som visar att engagerade människor mår bättre. Varför har alkoholkonsumtionen gått ner i Frankrike? Varför dricker äldre människor i Sverige allt mer? Detta är tre exempel på forskning som kan ge kraftfulla budskap och idéer till våra organisationer.

Det är viktigt att Forum Ansvar sammanställer och förmedlar relevant forskning som svarar på våra frågor. Det är inte säkert att det finns jättestora behov av att initiera ny forskning. Det viktiga är att resultatet är användbart och tillgängligt, som till exempel en kunskapsbank.

Det vore bra om vi kan nå forskarmiljöer som vill göra kvalitativ forskning snarare än kvantitativ. Vi behöver också finna former i samarbetet med forskare som gör att vi kan vara med och påverka vilka frågeställningar som är intressanta att få svar på.

Befintlig forskning att utgå ifrån:

”Nykterhet i Norden”, forskningsprojekt av IOGT-NTO som gjorts med stöd från SAFF.

Diskussion: **Nordiska framtidsstrategier och samarbeten över gränserna**

Nordiskt samarbete är viktigt eftersom det gör oss synligare och det ligger också i tiden. Forum Ansvar bör försöka stärka NordANS arbete och samarbeta med dem. Andra aktörer i Norden som vi bör knyta kontakt med är Nordens Välfärdscenter, NVC, i Helsingfors.

Diskussion: Personnätverk och mötesplatser i Forum Ansvar

Vi behöver lära känna varandra bättre. Då kan ledarskapet i våra olika organisationer dra nytta av varandras kompetens och nätverk.

Det är viktigt med konkreta träffar med en tydlig agenda.

En form för att utbyta erfarenheter med varandra skulle kunna vara att vi praktiserar (pry-ar) hos varandras organisationer. Detta skulle fördjupa relationerna mellan organisationerna, skapa synergieffekter och samarbetsområden.

En annan form för att inhämta kunskap kan vara att tillsammans göra en studieresa. Delade upplevelser och erfarenheter för oss närmare och ökar förståelsen för varandra.

När människor möts och allas resurser tas till vara uppkommer också nya idéer. Det är en kraft i mötet. Det räcker inte bara med epost och digital kommunikation. Vi måste ses ibland för att öka personkontakterna på nordisk nivå.

“När människor möts och allas resurser tas till vara uppkommer också nya idéer. Det är en kraft i mötet.”

En lagom nivå vore att de olika grupperna inom det gemensamma nätverket i Forum Ansvar träffas en gång per år.

När vi träffas kan våra olika organisationer turas om att presentera ett angeläget ämne. Det bör också göras en presentation av forskningsresultat. På så vis kan vi ta med ny kunskap en bit i taget.

Nätverket/nätverken som ska byggas upp kan vinna på att inkludera det omgivande samhällets aktörer och inte endast våra organisationers representanter. Detta tillför nya perspektiv och kan också stärka den helnyttiga livsstilen genom att vår trovärdighet ökar.

Sammanfattningsvis konstaterar vi att det finns många värdefulla möjligheter med Forum Ansvar som samarbetsform när vi fokuserar på framtiden.

PER LEIMARS FÖRELÄSNING

Sammanfattning

Innehåll:

1. Mina funderingar kring kunskap – vad vi vet och hur vi vet det.
2. Etiska grunder för forskning och kunskap
3. Alkoholforskning – en rapport kommer snart publiceras av IOGT i samarbete med Svenska Läkaresällskapet. Rapporten har gjorts med stöd av SAFF.

1. Funderingar kring kunskap

Det finns två typer av kunskap som är relevanta för forskning inom folkhälsoområdet:

- Att beskriva verkligheten
- Hur påverkas verkligheten av det vi gör? Hur vet vi att det blir den effekt vi vill ha på våra åtgärder?

Man kan se vissa av alkoholens verkningar, som våld, sociala problem vid missbruk. Men många konsekvenser kan vi inte se med blotta ögat.

I den socialvetenskapliga forskningen kan man inte säkert säga att något får en viss effekt varje gång. Trots det måste vi ändå fatta beslut på så god grund som möjligt. Det krävs torra matematiska fakta och svårförståeliga beskrivningar från forskarvärlden för att se verkligheten som den är. Det krävs förtroende för forskarvärlden för att tro på resultaten. Vi har en skyldighet att fatta beslut på så god kunskap som möjligt och se konsekvenserna av besluten.

”Vi har en skyldighet att fatta beslut på så god kunskap som möjligt och se konsekvenserna av besluten.”

2. Etiska grunder

Vad är etik? Det handlar inte bara om att följa reglerna. Om man tittar på alla etiska modeller finns ingen som fungerar på folkhälsoområdet. Jag har själv fastnat för följande definitioner:

”Etik är att göra gott” (Men vad är gott?)

”Etik är det gemensammas bästa” (Men vad är det gemensammas bästa?)

Man måste vara pragmatisk: Vilken konsekvens får de beslut vi fattar för olika grupper? Och då är det etiskt viktigt att uppskatta konsekvenserna så riktigt som möjligt med hjälp av den kunskap och forskning vi har tillgänglig.

Modell för opinionsbildning

Våra åsikter bildas i ett samspel med bland annat våra vanor och föreställningar om verkligheten. Till exempel stödjer personer som dricker alkohol oftare i mindre grad alkoholpolitiska restriktioner och ser i mindre grad alkohol som ett folkhälsoproblem.

Andelen personer i Sverige som anser att ”alkohol är ett stort samhällsmässigt problem” har minskat från 60 procent till att sedan EU-inträdet ligga kvar på under 20 procent. Kunskapen om alkoholens skadeverkningar är liten i Sverige idag.

Vi tror att vi är rationella. Vi kan vara det men är det väldigt ofta inte. Rekommenderar bok av nobelpristagare Daniel Kahnemann ”Tänka snabbt och tänka långsamt”. Människan har två olika system:

Vi domineras främst av ett tankesystem där vi får blixtnabba intryck och drar snabba slutsatser.

Rationella systemet där vi måste tänka efter, räkna och analysera. Jobbigare att använda så vi gör det helst inte.

"Vi tror att vi är rationella. Vi kan vara det men är det väldigt ofta inte."

I forskning är det viktigt att vara medveten om att vi människor påverkas i vår verklighetsuppfattning av många olika slags förutfattade meningar, mentala processer och till och med vår egen kroppsupplevelse. Några exempel:

1. Priming

EAT

SO_P

Vilken bokstav saknas? De flesta svarar "U" eftersom det första ordet påverkar vår tankebana.

2. Tanken påverkar kroppen

Två grupper med försökspersoner fick arbeta med ord. Den ena gruppen fick ord som kunde associeras till ålderdom. Den andra gruppen fick helt neutrala ord. När grupperna sedan skulle byta rum mättes hur fort de förflyttade sig från rum 1 till 2. Den grupp som fått "äldre-orden" rörde sig märkbart långsammare än den andra gruppen som fick mer neutrala ord.

2. Kroppsupplevelse påverkar tanken

Två grupper fick se på skämtteckningar. Den ena gruppen hade en penna på tvärs i munnen, den andra hade pennans ände mellan läpparna så de fick snörpa på munnen för att hålla fast den. Den grupp som hade pennan på tvärs hade en roligare upplevelse än de andra.

3. Närhetsprincipen

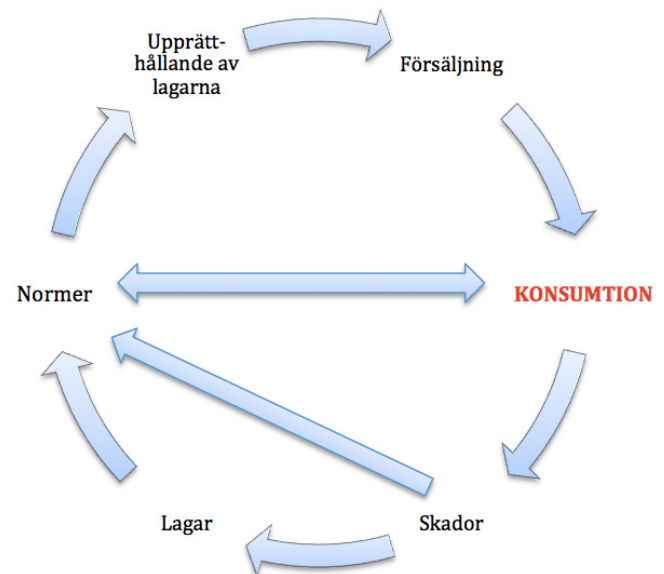
Om du ska rösta i en fråga som rör till exempel skolor, så är det troligare att du röstar för skolans väl om röstningslokalen finns i anslutning till skolan.

4. Synintryck av person vid val

Personer vars utseende på bild ger intryck av kompetens och säkerhet har visat sig få fler röster i politiska val än personer vars utseende inte ger samma intryck.

Alkohol och prevention som ett samhällssystem

Harold Holder, alkoholforskare, chef för Prevention Research Center i Kalifornien har skapat följande modell.

Tidigare när man pratat om alkoholproblemet har man tittat på missbrukarna - vad händer med dem? Men Holder menar att vi måste se till helheten för individen i samhället.

Det Holder ville driva var att försöka matematiskt beskriva dessa samband och se dem som ett dynamiskt system. Detta ville han sedan sätta in i en datamodell för att kunna simulera olika åtgärder men det har tyvärr aldrig gjorts. Modellen har dock gjort att man fått ett systemtänkande i folkhälsoarbetet.

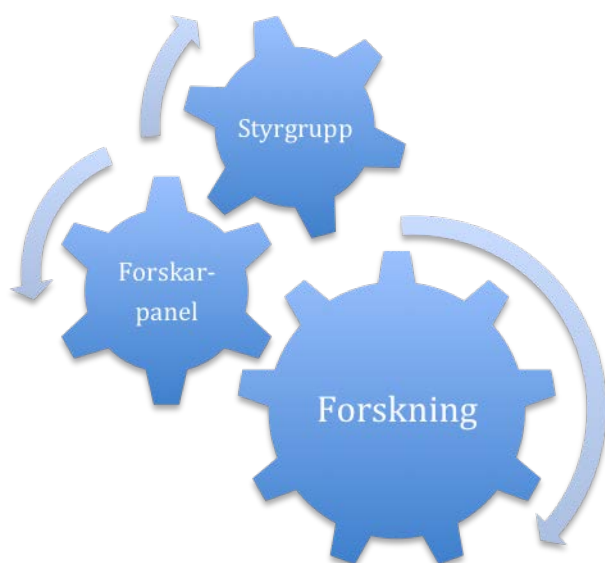
3. Forskningsrapport

SAFF stöder forskningsrapporten i år och Forum Ansvar stöder den under 2014. IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet står bakom. Forskningsinnehållet skrivs av en forskningsgrupp som leds av Harold Holder som handplockat de övriga:

Tim Stockwell, Kanada
Tim Naimi, Boston (läkare och ny stjärna
på alkoholpolitiska himlen)
Tanya Chikritzhs, Australien
Sven Andreasson, Sverige

Rapporten ska vara relevant för Norden och sammanfatta befintlig forskning. Den ska värdera de säkra beslut som forskningen tagit fram. Metoden går ut på att forskarna får ett ämne som är relevant för den svenska och nordiska situationen för att resultatet ska kunna fungera som en del av den pågående samhällsdebatten.

Forskningsmodellen

Per Leimar har tidigare arbetat på Systembolaget och där kommit i kontakt med alkoholforskning. I sitt arbete med att arrangera Systembolagets alkoholforskningskonferenser har han haft många kontakter med forskare. Nu arbetar han på IOGT-NTO som politisk sekreterare i alkoholfrågor.

En styrgrupp bestående av IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet har tagit fram en lista med förslag på önskade ämnen att forska kring. Forskarpanelen har bedömt listan efter vad det finns tillräckligt mycket forskning kring för att ge ett intressant resultat.

I år kommer rapporten att handla om "Ungdomskonsumtion" och vilka åtgärder som är effektiva för att minska alkoholkonsumtionen i den gruppen.

Det finns förhoppningar om att varje år komma med en ny rapport varje år och bygga upp en förväntan inför publiceringen.

Metoden går alltså ut på att summera befintlig forskning. Varje månad publiceras ca 300 vetenskapliga forskningsrapporter som har "alkohol" med i titeln. Det finns alltså ett stort utbud av befintlig forskning att sätta sig in i och sälla ut intressanta fakta från.

Om vi skulle vilja ta upp något som det ännu inte finns forskning kring så kan modellen också användas för att initiera ny forskning. Då skulle man söka pengar från ordinarie källor för finansiering av forskning.

5 december presenteras forskningsrapporten vid Läkarstämman.

Forskarna har inte så stor makt över spridningen av sina resultat - de blir inte lyssnade på. De behöver hjälp av NGOs för att höras. Samarbeten mellan forskare och NGOs är ett efterfrågat och viktigt samarbete för att nå fram i samhällsdebatten.